

ПРЕДИСЛОВИЕ

Настоящата книжка на списание „Българска етнология“ е посветена на връзката между родство и институции и има за цел да представи основни проблеми, свързани с осмислянето на родствените отношения в контекста на модерни институционални практики за биологическо и социално възпроизводство. Книжката е своеобразно продължение на предходния брой, където обект на внимание бяха отношенията на кръвно и брачно родство, с акцент върху техните семейни проекции, традиционни смисли и теоретични подстъпи за анализ с оглед на настъпилите в края на XX век социокултурни промени. Акцентът в настоящата книжка е върху символните форми на родство и върху ролята, която различни институционални политики и практики имат в установяването и поддържането на родствени отношения. Сред основните теми, които текстовете в книжката предлагат на внимание, са тези за конструирането и поддържането на родство в условията на развитите през последните години нови технологии за възпроизводство; за приноса, който законодателни, икономически, социални и медицински институции имат в регламентирането на различни типове родствени отношения; за институционалния дискурс, обграждащ през социализма домовете за деца, лишени от родителска грижа и за начините, по които той се променя в светлината на новите политики за деинституционализация през последните години.

Във връзка с избора на този тематичен ракурс е важно да се отбележи, че анализът на родството през призмата на социалните институции е сред най-често използваните подходи в антропологията на родството. Предложен още в работите на Л. Морган и системно разработен от учени като Бр. Малиновски, А. Радклиф-Браун, Е. Еванс-Причард, Л. Дюмон и др., този подстъп е воден обаче предимно от разбирането за институциите на родство като опрени на семейните и родови структури и като пряко отнесени към системите на брак и възпроизводство в рамките на семейството. развитието на модерната държава и нейните обществени институции през XX век извеждат на преден план редица институционални проекции на родството, които остават извън периметъра на семейството и рода. Разнообразните промени в обществения живот, в държавното и политическо устройство, в медицинската и социалната сфера и пр. рефлектират пряко върху институционалните контексти, отнесени към родствените отношения, и дават стимул, от една страна, за законодателни инициативи, които да легитимират настъпващите промени, а от друга – за обществени реакции и дебати, които да ги приемат и отхвърлят. Именно тези аспекти на родството – неговата обусловеност от институционални контексти и дискурси извън рамките на семейството, и начините, по които това свидетелства за специфичните значения на родствените отношения в края на XX и началото на XXI в. – са обект на анализ във всяка една от статиите в броя.

Преходът от „традиционни“ към „модерни“ институционални практики е ясно открит в статията на Еля Цанева, където въз основа на съвременни примери за „приемната грижа“ в българската социална политика е очертана връз-

ката с характерните за българската култура институции на „храненичеството“ и „настойничеството“. Специфичните значения на родството при настъпващи обществени и институционални промени са основна тема и в статията на Анелия Касабова, където чрез детайлен анализ на социалистическите домове „Майка и дете“ и свързаните с тях политики на институционализация, са очертани контурите на системно изразяван дискурс за подпомагане на т.нар. „маргинални“ групи в обществото, но и същевременно на разделяне и класифициране на децата в тези домове, на категоризирането на част от тях като „негодни“ и/или „увредени“. Този дискурс намира отражение и в разгърнатата през последните години национална стратегия за деинституционализация на деца, лишени от родителски грижи – въпрос, който е разгледан също в статията на Николай Папучиев. Като анализира поредица от социалистически и постсоциалистически практики в домовете за деца, лишени от родителска грижа, текстът представя промените в социалния контекст, целящ да компенсира чрез институционални политики липсващата семейна социализация на децата в тези домове. Съвременните подстъпи за конструиране на категорията родителство са обект на внимание и в статията на Николай Вуков, където през призмата на обществени дебати по различни форми на асистирана репродукция, е разгледано осмислянето на родството в светлината на навлизащите от края на XX век нови репродуктивни технологии. Интересен подход към разглеждане на родствените отношения предлага и статията на Станой Станоев, в която чрез анализ на популярната традиция на вицовете за тъщи се открояват настъпилите в модерното време трансформации на семейно-родствените връзки и начините, по които това въздейства върху форми на словесния фолклор днес.

Включените в броя статии представят специфичен периметър на родствените изследвания и, наред с възможностите за нови теоретични подстъпи и теренни проучвания по тези въпроси, дават податка за някои от бъдещите посоки на развитие на антропологията за родството. Освен статиите, темата за родствените отношения е застъпена и в дискуссионната рубрика на списанието, където е предложен коментар и интерпретация по конкретни казуси, свързани с тази проблематика. Вярваме, че представените в тази книжка анализи също ще представляват интерес за читателите на списанието и ще предизвикат по-нататъшни дискусии и изследвания по темата за родството и родствените отношения.

НИКОЛАЙ ВУКОВ